

مقاله مروری

بررسی همبستگی رفتارهای زیست محیطی و عدالت اجتماعی با سبک زندگی زیست محیطی.

سیمین درویش نوری^a، مرضیه کریمی^b، هلن مربی هروی^{c*}

a دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی دانشگاه تهران، گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، تهران، کدپستی ۱۴۱۷۶۱۴۴۱۸، ایران
b کارشناسی ارشد توسعه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، گروه مطالعات توسعه اجتماعی، تهران، کدپستی ۱۴۱۷۶۱۴۴۱۸، ایران
c. EMSD دکتري مدیریت محیط زیست، تهران، کد پستی ۱۹۴۵۸۳۳۸۱۴، ایران

چکیده مطلب

اطلاعات مقاله

تاریخ مقاله:

دریافت فایل در ۱۶ اسفند ۱۳۹۷

دریافت فایل اصلاح شده در ۲۲ اسفند ۱۳۹۷

قبول شده برای چاپ در ۲۵ اسفند ۱۳۹۷

لغات کلیدی:

سبک زندگی؛

عدالت اجتماعی؛

رفتارهای زیست محیطی؛

دسترسی به منابع؛

ارتقای کیفیت زندگی؛

سبک زندگی باعث ایجاد تمایز بین افراد می شود. هدف تحقیق بررسی همبستگی نقش عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی در سبک زندگی بوده است. تحقیق از نوع مروری بوده و از روش کتابخانه ای برای جمع آوری داده ها استفاده است. داده ها از طریق اینترنت و موتورهای جستجو و دیتابیس های موجود جمع آوری شده است. دو متغیر تاثیر گذار در سبک زندگی دسترسی برابر به منابع برای همه مردم و ارتقای کیفیت زندگی همه مردم جزء شاخص های عدالت اجتماعی و رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست و کنش های فردی در جهت حفاظت از طبیعت جزء شاخص های رفتارهای زیست محیطی دسته بندی شده اند. نرمالیتیه بودن داده ها بوسیله تست One-Sample Kolmogorov-Smirnov و بوسیله نرم افزار SPSS 19 انجام شده است. توزیع داده ها نرمال بوده است. پایایی داده ها بوسیله Cronbach's Alpha سنجیده شد که برابر بود با ۰.۴۹۰. آنالیز داده ها بوسیله تست Frequencies و Crosstabs و تجزیه و تحلیل شده اند. تعداد ۱۵ مورد از ادبیات موضوع در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است. نشان می دهد که میزان همبستگی دو متغیر عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی را نشان می دهد. $r = 1$ ، $n = 14$ ، $p < 0.005$ است. عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی دارای اهمیت معنی داری بوده اند. از بررسی کل ادبیات موضوع ۲۸.۶٪ از موارد نقش رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست را در داشتن دسترسی برابر به منابع برای مردم موثر دانسته اند. همچنین ۷۱.۴٪ از موارد نقش کنش های فردی در جهت حفاظت از طبیعت را در ارتقای کیفیت زندگی همه مردم موثر دانسته اند. نتیجه برای فقرزدایی، رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر جهت استفاده از منابع زمین نیاز به برنامه ریزی برای ایجاد رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست و ایجاد کنش های فردی در جهت حفاظت از طبیعت برای سبک زندگی زیست محیطی داریم.

* Corresponding author. Tel.: +989121904102

E-mail address: emsdjournal@yahoo.com / Simin.darvish.ut@gmail.com

Peer review journal

۱. متن اصلی

در سبک زندگی اسلامی می باشد. [۵] با توجه به روش و سیره پیامبر اکرم (ص) اگر و تنها اگر زندگی پیامبر گرانقدرمان الگوی زندگی مسئولان و مردم باشد تخریب طبیعت و رخدادهایی مشابه بعید به نظر می رسد. [۳] یکی از راه های مهم حفاظت از محیط زیست و ارتقای سلامت آن، بهره گیری از آموزه های اسلامی می باشد. قرآن کریم آموزه های کاربردی فراوانی در زمینه ی حفاظت از محیط زیست بیان کرده است. انسان می تواند با استفاده از توانایی ها و خلاقیت هایی که خداوند در سرشت او قرار داده، رفتار منطقی با محیط زیست داشته باشد و با خردورزی دنیا را مزرعه آخرت و سرمایه زندگی اخروی خویش قرار دهد. [۱۰] در نگاه قرآن کریم از جمله وظایف خلیفه خدا بر زمین، شناخت خالق هستی و درک رابطه آن با نظام آفرینش است. چون ظهور و بروز الگوهای قرآنی اخلاق زیست محیطی نیازمند پشتوانه مذهبی و علمی و شناخت کافی از اوصافی همچون خالق و مخلوق، رب و مروبوب، مالک و مملوک و رازق و مرزوق است، زیرا می تواند اثری مستقیم بر ارتقای اخلاق زیست محیطی و بهبود و اصلاح سبک زندگی انسان داشته باشد. به خصوص اگر این معرفت، رویکردی به سوی ایمان به خدا داشته باشد به حفظ سلامت انسان و محیط زیست کمک می کند. [۹]

هدف تحقیق بررسی همبستگی نقش عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی در سبک زندگی بوده است.

۲. ابزار و روش ها

۲.۱. گردآوری داده ها

تحقیق از نوع مروری بوده و از روش کتابخانه ای برای جمع آوری داده ها استفاده است. داده ها از طریق اینترنت و موتورهای جستجو و دیتابیس های موجود جمع آوری شده است.

۲.۲. تجزیه و تحلیل داده ها

نرمالیت بودن داده ها بوسیله تست One-Sample Kolmogorov-Smirnov و بوسیله نرم افزار SPSS 19 انجام شده است. توزیع داده ها نرمال بوده است. پایایی داده ها بوسیله Cronbach's Alpha سنجیده شد که برابر بود با ۰.۴۹۰. آنالیز داده ها بوسیله تست Crosstabs و Frequencies و تجزیه و تحلیل شده اند. تعداد ۱۵ مورد از ادبیات موضوع در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است.

۳. نتایج

جدول ۱ مجموع عوامل تاثیر گذار در سبک زندگی را نشان می دهد. از دو متغیر تاثیر گذار در سبک زندگی سبک زندگی سبک زیست محیطی و ارتقای کیفیت زندگی همه مردم جزء شاخص های عدالت اجتماعی و رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست و کنش های فردی در جهت حفاظت از طبیعت جزء شاخص های رفتارهای زیست محیطی دسته بندی شده اند.

شکل گیری سبک زندگی تابع شرایط زندگی، اجتماعی شدن در طول زندگی، موقعیت اقتصادی و اجتماعی است و منجر به تمایز بین افراد می شود، و اساسا مبنای گروه بندی افراد به شمار می رود. سبک زندگی محیط زیستی به الگویی گفته می شود که با اجتناب از آسیب زدن به محیط زیست و جلوگیری از ایجاد، گسترش و ادامه مشکلات محیط زیستی، تضمین کننده حد بالای سلامت محیط زیست باشد. این سبک زندگی دربردارنده الگوهایی از رفتار است که بازیست بوم هماهنگ است و چرخه های طبیعی آن بازسازی منابعش را مختل نمی سازد. سه عامل اصلی شامل: تعهد به تداوم زندگی با منابع زمین، دسترسی برابر به منابع برای همه مردم و درنهایت ارتقای کیفیت زندگی همه مردم در اثر تولید و مصرف که مستلزم اتخاذ سیاست های اجتماعی مناسب در همه فرهنگ ها و همه ملت ها است، خط مشی های اصلی سیاست های لازم در این زمینه را تعیین می کنند. سبک زندگی زیست محیطی تغییرات معنی داری در محیط زیست بوجود می آورد. [۱۳] سبک زندگی محیط زیستی به رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست، کنش های فردی در جهت حفاظت از طبیعت، حفظ منابع طبیعی، تعهد به کنش های جمعی در مقابل مسائل محیط زیستی و جستجوی راه حل برای مسائل دلال دارد. [۲] جامعه بشری برای دستیابی به پایداری در تمامی عرصه ها نیاز به تغییراتی اساسی از جمله در روند زندگی افراد برای حفاظت از محیط زیست دارد و این امر جز با تغییر در نگرش و عملکرد افراد در روند زندگی شان امکان پذیر نخواهد بود. [۸] آلودگی محیط زیست یکی از بحرانهای است که زندگی انسان را تهدید می کند. انتخاب سبک درستی برای زندگی می تواند حافظ سلامت بشر و هدایت او به سوی سعادت واقع باشد. روشهای نادرست زندگی، سلامت بشر و محیط زیست را به خطر می اندازد. [۷] انتخاب سبک درستی برای زندگی می تواند حافظ سلامت بشر و هدایت او به سوی سعادت واقعی باشد. تأثیرات سبک زندگی بر محیط زیست از جمله تولید انواع زباله ها که می تواند محیط زیست را آلوده کرده و ادامه زندگی را دشوار ساخته است و آلودگی آب و هوا و خاک که به وضعیت اسفباری رسیده است. از جمله مواردی است که به سبک زندگی بشر وابسته است. استفاده درست از نعمت های الهی، اسراف نکردن، صرفه جویی و رعایت اعتدال در جنبه های مختلف زندگی تنها راه حل غلبه بر این بحران هاست. [۶] سبک زندگی مصرفی امروزی باعث استفاده از پوشاک به تعداد زیاد و کیفیت پایین، و تنوع طلبی افراطی است که منجر به آسیب رساندن به محیط زیست می شود. مفهوم "زندگی سازگار با محیط زیست" و تشریح اثرات زیست محیطی چرخه عمر یک لباس از تولید تا دفع و تجزیه باعث بررسی عمیق تر این موضوع می شود. [۱۱] تحقیق حسین رحیمی کلور و همکاران (۱۳۹۴) نشان داد که نگرش، طرز برخورد، توانایی ها، مهارت های شناختی یک فرد همگی اجزای یک سیستم به نام خود نظام را تشکیل می دهند که در آن بر نقش یادگیری دیداری، تجربه اجتماعی و جبرگرایی متقابل در رشد شخصیت تأکید می شود. تحلیل تقاضای گردشگری و برآورد و عوامل و همبسته های آن از اهمیت وافر برخوردار است. بین سبک زندگی و خودکارآمدی گردشگران اردبیل رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. [۴] تحقیق سعید امان پور و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که ابعاد سه گانه سرمایه اجتماعی، ابعاد مشارکت و انسجام اجتماعی رابطه معنی داری با سبک زندگی محیط زیستی نشان داده اند. بین درآمد با برخی از ابعاد سبک زندگی محیط زیستی (خاموش کردن چراغ های اضافی در منزل، امتناع از مصرف کالاهای مضر برای محیط زیست، مصرف پهنه آب و گاز، امتناع از ریختن زباله در محیط و استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی) رابطه معنی دار وجود دارد. کمترین میزان سبک زندگی محیط زیستی با میانگین ۵۹، برای افراد بی سواد و بیشترین میزان با میانگین ۶۱/۱۲۸ برای افراد فوق لیسانس و بالاتر مربوط است. افرادی که تحصیلات بالاتری دارند سبک زندگی شان بیشتر با محیط زیست مطابقت دارد. بین سرمایه اجتماعی با ابعاد مصرف پهنه آب و گاز، استفاده مجدد از بطری های پلاستیکی و شیشه ای، حمایت از گروه های محیط زیستی، اهمیت دادن به فضای سبز، امتناع از مصرف کالاهای مضر به محیط زیست و مصرف بهینه برق رابطه معنی دار وجود دارد. درآمد و اعتماد اجتماعی با مقادیر ناچیز نادیده گرفته شدند. در نتیجه در مقایسه با دیگر ابعاد، سهم مشارکت اجتماعی با ضریب بتای ۰.۲۴۸. بیش از سایر متغیرها است. [۲] طبیعت سالم و ناسالم بر جنبه های گوناگون زندگی بشر، رویکردهای متفاوت انسان مدرن در رویارویی با طبیعت و به چالش کشیدن رویکرد انسان گرایانه، دلیل روی آوردن به آن منجر به تبعات ناشی از آن می شود. بهره گیری از آموزه های دینی، اخلاقی و فلسفی باعث رهایی از دام های ذهنی که بشر را از ساده زیستی به مصرف گرایی کشانده، است می شود. آموزش به عنوان کلیدیترین ابزار در مدیریت زیست محیطی و تحقق توسعه انسانی است [۱] حفاظت از محیط زیست و حمایت و اصلاح و مواظبت از آن و مسئولیت در قبال آن از موضوعاتی است که رابطه نزدیک و تنگاتنگی با جامعه و سبک زندگی دارد. یافته های پژوهش بیانگر جایگاه رفیع و مهم محیط زیست و حفاظت از آن

جدول ۱. مجموع عوامل تاثیر گذار در سبک زندگی زیست محیطی

رفرنس	عدالت اجتماعی			
	دسترسی برابر به منابع برای همه مردم	ارتقای کیفیت زندگی همه مردم	رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست	کنش‌های فردی در جهت حفاظت از طبیعت
[۱۳]	X	X		X
[۳]			X	X
[۸]			X	X
[۷]		X		
[۶]	X	X		
[۱۱]	X	X		X
[۴]	X			X
[۲]	X	X	X	X
[۱]	X			X
[۵]	X	X		X
[۳]	X			X
[۱۰]				X
[۹]	X			X
جمع	۴	۵	۴	۱۰

جدول ۲. فراوانی عدالت اجتماعی

شاخص های عدالت اجتماعی	درصد
دسترسی برابر به منابع برای همه مردم	28.6
ارتقای کیفیت زندگی همه مردم	71.4
جمع	100

جدول ۲ نشان میدهد که از مجموع ادبیات موضوع بررسی شده نقش دسترسی برابر به منابع برای همه مردم در سبک زندگی ۲۸.۶٪ بوده است. نقش ارتقای کیفیت زندگی همه مردم در سبک زندگی ۷۱.۴٪ بوده است.

جدول ۳. درصد فراوانی رفتارهای زیست محیطی

شاخص های رفتارهای زیست محیطی	درصد
رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست	28.6
کنش‌های فردی در جهت حفاظت از طبیعت	71.4
جمع	100

جدول ۳ نشان می‌دهد که از مجموع ادبیات موضوع بررسی شده نقش رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست در سبک زندگی ۲۸.۶٪ بوده است. نقش ارتقای کیفیت زندگی همه مردم در سبک زندگی ۷۱.۴٪ بوده است.

جدول ۴. میزان ضریب همبستگی پیروان عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی

رفتارهای زیست محیطی	عدالت اجتماعی
1.000**	1
1	1.000**

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

جدول ۵. میزان اهمیت همبستگی های عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی

رفتارهای زیست محیطی	عدالت اجتماعی
0.000	0.000

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

جدول ۴ میزان همبستگی دو متغیر عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی را نشان می‌دهد. $r = 1$ ، $n = 14$ ، $p < 0.005$ است. جدول ۵ نشان می‌دهد عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی دارای اهمیت معنی داری بوده‌اند.

جدول ۶. Crosstabulation رفتار زیست محیطی * عدالت اجتماعی

کل	رفتارهای زیست محیطی		دسترسی برابر به منابع برای همه مردم	ارتقای کیفیت زندگی همه مردم	عدالت اجتماعی
	کنش‌های فردی در جهت حفاظت از طبیعت	رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست			
28.60%	0.00%	28.60%			
71.40%	71.40%	0.00%			
100.00%	71.40%	28.60%	کل	کل	

جدول ۶ نشان می‌دهد که از بررسی کل ادبیات موضوع ۲۸.۶٪ از موارد نقش رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست را در داشتن دسترسی برابر به منابع برای همه مردم موثر دانسته‌اند. همچنین ۷۱.۴٪ از موارد نقش کنش‌های فردی در جهت حفاظت از طبیعت را در ارتقای کیفیت زندگی همه مردم موثر دانسته‌اند. آنالیز Cohen's kappa برای تعیین توافق بین دو متغیر رفتارهای مسئولانه و عدالت اجتماعی انجام شده است نتایج نشان داد که توافق نسبتاً خوبی بین دو متغیر وجود دارد $k = 0.222$ ، $p < 0.0005$ با ۹۵٪ اطمینان توافق خوبی بین رفتارهای زیست محیطی و عدالت اجتماعی در سبک زندگی وجود داشت.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

انسانها در مورد محیط زیست و درهم تنیدگی روابط و تعامل خود با پیرامونشان اطلاعات کافی ندارند از اینرو در قبال پیامدهای اجتماعی اعمال خود احساس مسئولیت نمی‌کنند. نتایج تحقیق نقش رفتارهای زیست محیطی در ادبیات موضوع و نقش دسترسی برابر به منابع برای همه مردم و ارتقای کیفیت زندگی همه مردمرا نشان می‌دهد. حفاظت از محیط زیست به عنوان یک کالای با ارزش تحت تاثیر رفتارهای فردی مثل دقت در گرمایش و سرمایش خانه ها، مصرف سبز و توجه به بازیافت زباله قرار می‌گیرد که ایجاد سبک ویژه ای از زندگی و نوعی الگوی زندگی است. بنابراین برای فقرزدایی، رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر جهت استفاده از منابع زمین نیاز به برنامه ریزی برای ایجاد رفتارهای مسئولانه در قبال محیط زیست و کنش‌های فردی در جهت حفاظت از طبیعت برای سبک زندگی می‌باشیم.

تشکر و قدردانی

نویسندگان از منتقدین (outsiderreviewer) پیش‌نویس خود و هریک از منابعی که از این تحقیق پشتیبانی می‌کنند تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

- [۱]. اصغری پوده زهرا ، غریبی فاطمه ، ۱۳۹۵، تاثیر عوامل مختلف در تغییر سبک زندگی و حفاظت از محیط زیست، مقاله کنفرانس: دومین کنفرانس بین المللی اکولوژی سیمای سرزمین
- [۲]. امان پور سعید ، داری پور نادیا ، ۱۳۹۵، بررسی ارتباط بین سرمایه‌های اجتماعی و سبک زندگی محیط زیستی در بین شهروندان شهر اهواز مطالعه موردی: منطقه ۱ ، مقاله کنفرانس: چهارمین کنگره علمی پژوهشی افق های نوین در حوزه مهندسی عمران، معماری، فرهنگ و مدیریت شهری ایران
- [۳]. بنی فاطمه حسین ، علیزاده اقدم محمدباقر ، روستایی شهرام ، حسین نژاد فهیمه ، ۱۳۹۲، بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با سبک زندگی محیط زیستی شهروندان شهر تبریز ، پایان‌نامه: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه تبریز - دانشکده علوم انسانی و اجتماعی - [پایان نامه دکترا]
- [۴]. رحیمی کلور حسین ، طاهر احمد ، کاظم زاده رضا ، آماده سعید ، ۱۳۹۴، رابطه بین سبک زندگی و خودکارآمدی گردشگران (مطالعه موردی:شهر اردبیل) ، مقاله کنفرانس: دومین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی
- [۵]. شویچی جعفر ، مشعل پورمفرد مرضیه ، حسونی زاده فلاحیه خدیجه ، شمیل پور هادی ، ۱۳۹۵، اهمیت محیط زیست و حفاظت از آن در سبک زندگی اسلامی، مقاله کنفرانس: پنجمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی
- [۶]. قاسمی محمد رضا ، قاسمی زهرا ، ۱۳۹۴، تأثیر سبک زندگی اسلامی بر حفظ سلامت محیط زیست، مقاله کنفرانس: سومین همایش سراسری محیط زیست، انرژی و پدافند زیستی
- [۷]. کشوری عاطفه ، سلیمان پورعمران محبوبه ، رحمانی رضا ، ۱۳۹۴، تعلیم و تربیت و سبک زندگی زیست محیطی، مقاله کنفرانس: دومین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی
- [۸]. مظلومیان سعید ، خاجو کوروش ، ۱۳۹۴، آموزش تغییر سبک زندگی در حفظ محیط زیست و منابع طبیعی، مقاله کنفرانس: دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست
- [۹]. ملک محمدی نرجس ، نجارزادگان فتح الله ، معصوم بیگی حسین ، ۱۳۹۲، بررسی رابطه خدا و جهان هستی از دیدگاه قرآن و نقش آن در ارتقای اخلاق زیست محیطی، مقاله نشریه: سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت ، شماره ۳
- [۱۰]. میرلطفی محمودرضا ، نوری مریم ، ۱۳۹۳، بررسی اهمیت حفاظت از محیط زیست در آموزه های اسلامی، مقاله کنفرانس: اولین کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار
- [۱۱]. نامجو عباس ، کیاوش فرشته ، عباسی سورشجانی لاله ، ۱۳۹۴، پیوند سبک وینتیج و زندگی سازگار با محیط زیست در طراحی لباس (مطالعه موردی قلاب دوزی رشت دوره ی قاجار) ، پایان‌نامه: غیر دولتی - مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی-غیرانتفاعی - دانشگاه علم و فرهنگ تهران - دانشکده هنر و معماری - [کارشناسی ارشد]
- [۱۲]. نبی پور فاطمه سادات ، قربین میترا ، ۱۳۹۲، سبک زندگی پیامبر اکرم (ص) در ارتباط با محیط زیست، مقاله کنفرانس: اولین همایش سبک زندگی پیامبر (صلی الله علیه و آله)
- [۱۳]. وحید اسلام زاده ایانا ، ۱۳۹۷، سبک زندگی محیط زیستی الگویی با حد بالای سلامت محیط زیست است ، مجله دانش غذا و کشاورزی ، سال ۱۶ شماره ۱۵۷